

HemBYGDen

medelpad och ångermanland

Nr 3 oktober 2025

Ragny och Ragnars 13 årsdag i Boltjärn Ånge kommun

INNEHÅLL:

Sid 2. Ordförandena har ordet

Sid 3. Boltjärn

Sid 4. Höstkonferens

Sid 5. Torps hembygdsförening,

Samt Eds hembygdsbok. Nominerad till

Årets Hembygdsbok

Sid 6. Arkeologidag i Ed

Sid 7. Barnaktiviteter i Bjärträ

Sid 8. Dockskåpet i Anundsjö

Sid 9. Tankar om barndomen som kulturarv

Sid 10. De ofödda barnen

Sid 11. Åka tvättbalja i Rammsjöbäcken

Sid 12.

Manusstopp decembernumret: 23 november

Så har vi åter genomfört en sommar med alla dess aktiviteter. Här i tidningen ser vi lite av vad som gjorts hos en del Hembygdsföreningar.

Hoppas ni haft glädje av sommartidningen som förhoppningsvis även fått era besökare att besöka flera hembygdsgårdar.

Två personer har besökt 5 eller flera och även skickat in sidan som visar på deras besök. Dessa kommer att erhålla en bok.

Styrelsen för Ångermanlands Hembygdsförbund har vid senaste styrelsemötet beslutat att betala anslutningsavgiften för alla medlemsföreningar i Ångermanland som går med i det kommande medlemsystemet. Avgiften är på ca 500:-. Nu arbetar en grupp från riksstyrelsen med att få fram detaljerna om hur det ska fungera i vår organisation.

Precis som Mats Fahnér skriver här på spalten bredvid så hoppas vi i båda förbunden att många ska bli berörda av tanken på att flera vill vara en del i arbetet med det Västernorrländska kulturarvet och även bidra till att aktivt påverka nutiden till ansvar och engagemang för våra gemensamma kulturvärden. Både fysiska och imaginära.

1956 skrev Albert Viksten ” Och det vore en skam över oss om kommande generationer skulle ha skäl att i stället för blomstror strö förbannelser över våra gravar ”

Thommy Edlund , ordförande Ångermanlands hembygdsförbund

Läraren och folkbildaren Robin Olovsson skriver i sin bok HISTORIEN OM NORRLAND, Dimmans land: Från istid till hungerår, följande tänkvärda citat:

”Ett samhälle som inte kan sin historia är som en människa utan minne. Misstagen upprepas och gamla konflikter blossar upp. Tiden för ointresse måste vara över. Det är dags att historien om Norrland blir allmängods”

Lite så fungerar våra föreningar, de är de som kan historien, har bevarat den åt eftervärlden och kan återge den. De fyller en viktig roll i historien om sin egen bygd, Norrland och hela Sverige. Och med hjälp av modern teknik kan den göras tillgänglig och bli det allmängods som behövs.

Med hjälp av gamla sanningar och tillgång till varför saker blev som de blev kan man kanske undvika onödiga framtida problem. Det kräver dock lite engagemang:

— Man måste bli lite berörd, bry sig, engagera sig. Om man inte gör det överlåter man åt andra att ta dina beslut.

— Skaffa kunskap om det man engagerat sig i, söka fakta.

— Och till sist agera på något vis, sprida kunskapen vidare eller åtminstone berätta.

När man tagit sig genom de tre stegen är man på god väg att förändra framtiden åt det håll man tror är rätt. Då har man förhoppningsvis gjort något för att göra världen lite bättre. Börja med att komma på höstmötet den 25 oktober!

Mats Fahnér, ordförande Medelpads hembygdsförbund

Boltjärn

Gösta Singstrand

Efter att ha bott i Mattmar hos moster Ada och Kalle i flera år hade jag nu återförenats med mamma och min bror. Mamma ställde alltid upp för oss och hon lät oss göra misstag. En sensommarkväll ville Folke och jag ut och speja. Äppeltjuvar hade varit i farten i grannarnas trädgårdar några kvällar. Vi ville gå ut i mörkret, kanske lite för att utmana ödet och se vad som kunde hända. Vi träffade några andra barn i byn som också var ute i samma ärende. Men att palla äpplen var helt främmande för oss. Det måste ha varit andra från en grannby som varit framme.

Under sommaren hade vi och lekkamraterna i byn timrat en koja med brutet tak av vissna smågranar nere vid bäcken bakom byn, och lagt mycket arbete på att dreva mellanrummen med mossa och inreda riktigt snyggt. Där hade vi hållit till på fritiden. Men en dag var kojans plundrad, vräkt på ände och sönderslagen. Ingen från vår by skulle kunna göra något sådant. Nu anade vi att samma missdådare var i farten igen som äppeltjuvar.

Vi stod och pratade i mörkret intill staketet till en villaträdgård på bygatan när något mörkt kom rusande mot oss.

– Nu har jag er! skrek en röst.

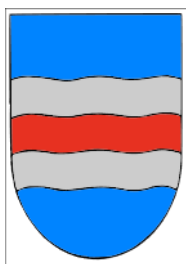
Vi kände igen den. Det var bonden Hugo Persson, vår hyresvärd, som kom ångande mot oss. Situationen var överklig. Hugo var allmänt känd som en toffelhjälte under sin finska fru Helen.

Hon höll stenhårt regemente på Hugos gård. Styvbarnen Ragny och Ragnar fick sällan leka med oss, de hade alltid sina sysslor att sköta. Hugo var däremot timid, lågmäld och körde en Vauxhall Victor som var ett något udda bilmärke. Men nu kom han rusande mot oss som en furie, skrek och flaxade med armarna. Vi barn skingrades skräckslagna åt alla håll. Folke och jag sprang bygatan ner i full karriär och ut på en äng med Hugo tätt bakom. Folke sprang först och vek av mot vänster snett mot vår stuga. När Hugo precis skulle fånga in mig upptäckte jag en åkerharv rakt framför i det höga gräset. Jag gjorde ett jättehopp över, men Hugo föll. Det blev dödstyst bakom mig.

Uppskakade berättade vi för mamma vad som hänt när vi kom hem. Hon trodde oss inte när vi sa att vi visst inte pallat frukt. Hon tyckte att vi fick oss en läxa. Det var enda gången vi pojkar blev misstänkta för ofog i byn. Men det blev aldrig några efterräkningar.

Bildtext: Mina lekkamrater i Boltjärn. Bilden togs när tvillingarna Ragny och Ragnar fyllde 13 år. Fr. vänster bak: Rolf Löfgen, Bobo och Margareta Leander och Ragny Kristofersson. Under tvillingarna (?) Monika och Maud), Gösta (dvs jag) och troligen Ragnar Kristofersson halvsyemd. Främre raden okända namn men flickan är Bobos och Margaretas lillasyster. Min lillebror Folke skymtar längst ut till höger om jag ser rätt.

Höstkonferens

Medelpad och Ångermanlands hembygdsförbund bjuder in till Höstkonferens på Västernorrlands museum.

Lördag den 25 oktober klockan 09:30-15:00

Välkommen till en dag fylld av ett brett program framfört med engagemang och nyttig information och lite underhållning. Konferensen är kostnadsfri! Ni står själva för rese-kostnader. Fika och lunch ingår, meddela ev. allergier.

Program

- 09:30 Fika och registrering
- 10:00 Välkommen. Mats Fhanér och Tommy Edlund
- 10:30 Vi vill vara ett stöd till hembygdsrörelsen, SV
- 10:50 Hur kan vi möta ofrivillig ensamhet? Ingeborg Wiksten SV
- 11:00 Friskvård när man varit sjuk? Maria Roos Regionen
- 11:30 Har vi någon beredskap? Patrik Norberg Civilförsvarsförbundet
- 12:15 Lunch
- 13:15 Underhållning Albert & the flakes
- 13:45 Byggnadsvård. Nu kan ni få snabba svar på alla de frågor om byggnadsvård som ligger och gnager. Ta chansen!
- 14:30 Avslut och fika innan hemresan.

Välkommen till en härlig och inspirationsrik höstdag på museet.

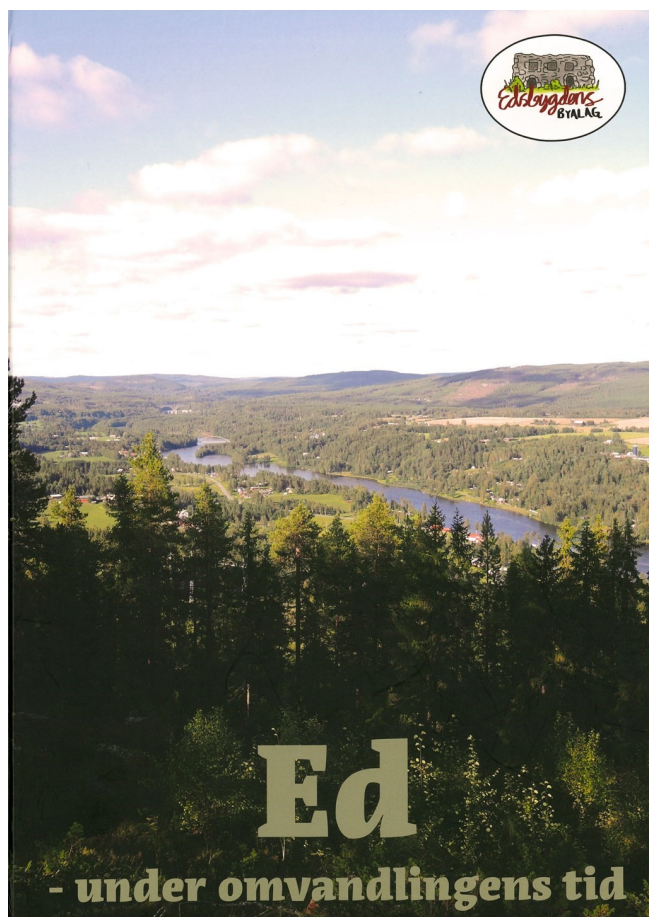
Anmäl er till Mats Fhanér på tel 070-625 22 15 eller på mejl:
mats.fhaner@gmail.com. Anmälan senast den 21 oktober.

OBS! Konferensen är kostnadsfri

Fränstaskolan i Torp arrenderar mark av Torps Hembygdsförening. Det blir ett naturligt sätt för barn och ungdomar att se vår hembygdsgård.

Planen används flitigt på rasterna. Det spelas ofta fotboll där, men även andra lekar kan man göra där. Ibland kan det vara lekar som lektes förr. Om man har ett tema om förr i tiden.

På kortet ser man ett gäng flickor som spelar, men det kan också vara mixade lag med både pojkar och flickor och ibland är vuxna med.

Ed – under omvandlingens tid

Nominerad av Ångermanlands Hembygdsförbund

en

**Recension av boken "Ed – under omvandlingens tid".
skriven av Lena Sundell, suppleant i ÅHF i januari 2025.**

Författare är Edsbygdens byalag med deltagare från olika byar och som deltog i en studiecirkel 2015 – 2023, med uppehåll för pandemin. Det har hämtats bilder och handlingar från byrållådor och skokartonger. Byainnevånare har kommit med berättelser från då och nu, främst från 1900-talet.

Temat är kärleksfull information och stolta berättelser om människor och byarna i Ed, Ångermanland. Det är osentimentala beskrivningar av personer, kultur, släkten, samhälle och miljöer. Livsberättelserna och persongalleriet från varje by visar hur detta givet liv och färgat kultur och samhälle. Det har dessutom skapat liv och intresse till varje kapitel i boken.

Nyfikenhet på boken väcks redan vid åsynen av en omfattande innehållsförteckning. Den har noggrant nedtecknats för att ge aningar om bokens karaktär. Boken är trevlig och lätt att läsa med tilltalande blandning av text och vackra bilder.

Boken är ett utmärkt exempel på hur samarbete och efterforskning kan utmynna i en utomordentlig beskrivning av samhällslivet under 1900-talet i Eds byar. Det är en perfekt dokumentation som visar hur kulturarv kan förändras och utvecklas under släkternas gång.

Boken är dessutom en guldgruva för en släktforskare med den informativa och levande texten om släkten, årtal, byar och samhällets omvandling under ett århundrade. Boken inspirerar även en utsocknes läsare.

Arkeologidagen text och foto Kenneth Landgren

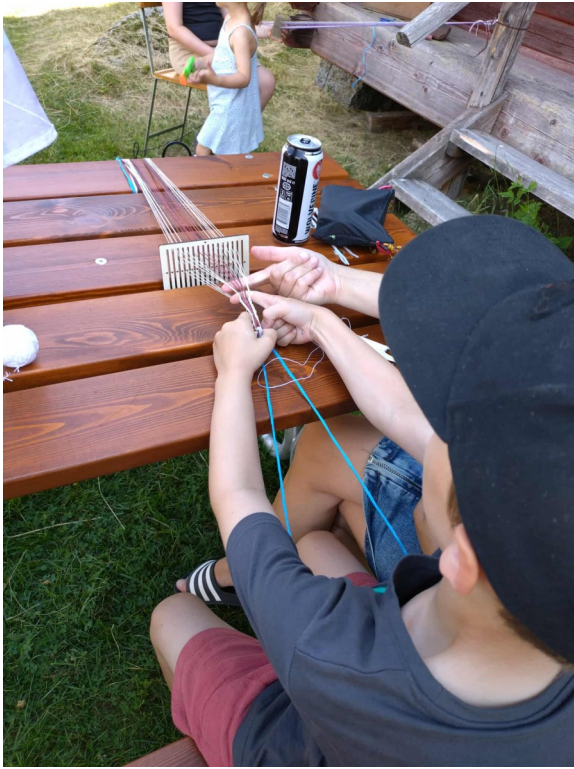
Arkeologidagen den 31 augusti anordnades på Eds hembygdsgård och hade ett vikinga-tema med besök av några ”vikingar” som underhöll oss. Kolbullar och kaffe serverades och vädret var bästa tänkbara.

Bildtexter:

Dragkamp mellan de unga och vikingarna slutade med seger för de unga.

Katarina Näslund berättade om gravarna från yngre järnåldern, sedan fick barnen gå på skattjakt.

Bandskedsvävning för barn.

Bjärträ hembygdsförening firade sitt 100 års jubileum under konstveckan 20-27/7-25. En dag hölls bandskedsvävning för barn, 6 barn anmälde sitt intresse för att prova på och lära sig att väva band. Gruppen satt ute på gårdstunet med sina vävar knutna mot olika väggar och stolpar. Garn till varp och inslag hade skänkts av Bjärträ Vävstuga. Kursen avslutades med våfflor med grädde, sylt och saft.

Stolta barn tog med sig armband och skärp hem, för att visa nära och kära.

Kursledare var Kerstin Carlström-Nordin, Margareta Sundin och Åse Stattin.

Det var en gång en liten flicka som hette Kersti Pallin. Hon föddes 1934 och bodde med sina föräldrar Calle och Birgit i Bredbyn i Anundsjö där hennes pappa hade en järnhandel. 1941 utökades familjen med Kerstis lillebror Nils Erik.

I mitten av 1940-talet fick Kersti en alldeles speciellt spännande present av sina föräldrar. Det var ett dockhus som hennes pappa tillverkat till henne.

Och det var inte vilket dockhus som helst! Där fanns balkong, elektriskt ljus i alla rum, ringklocka vid dörren och rinnande vatten i badrummet.

Huset var tidsenligt möblerat – bland annat med möbler beställda från Tyskland! - och bebott av en dockfamilj.

Kersti älskade sitt dockhus och trots att hon ofta lekte med det var hon alltid mycket försiktig så att inget skulle förstöras. När Kersti flyttade från Bredbyn följde dockhuset med och förutom att glädja henne och hennes familj visades det bland annat upp på Västerås bibliotek 1980.

Calle Pallin hade gjort ett stabilt arbete och husets konstruktion höll bra trots att det flyttades flera gånger!

Både Kersti med familj och hennes bror Nils Erik med familj har under åren ofta besökt barndomsorten Bredbyn och visat ett stort och varmt intresse för Anundsjö Hembygdsgrd och hembygdsföreningens verksamhet. De har också bidragit med många intressanta föremål till föreningens samlingar.

2013 bestämde sig Kersti för att även hennes älskade dockhus skulle få komma ”hem” till Anundsjö igen och införlivas med föreningens samlingar och placeras i hembygdsgrden.

Anundsjö hembygdsförening tog med stor glädje och tacksamhet emot gåvan och vid Hembygdsgrdens Dag den 10 augusti 2013 premiärvisades dockhuset på sin nya plats. Det finns sedan dess till beskådande i hembygdsgrden i Bredbyn varje sommar!

**Text och foto: Mona-Lisa Mårtensson,
Anundsjö Hembygdsförening**

Tankar om barndomen som kulturarv

En dag sent i september är jag med och undersöker en bagarstuga i Holmstrand.

I taket sitter ett fäste för någon sorts stång. Vad kan det ha använts till? undrar jag förbryllad och har bara bakning och brödstänger i huvudet.

"Det var någon som sade att den använts för att kunna sätta en gunga där, så barnen kom undan när man bakade" berättade en av stugans ägare. Och visst, det var ett lagom avstånd för att kunna röra gungan med hjälp av ett band, om man stod vid ugnen. Det underliga fästet förde in barnens närvaro i bagarstugans dåtid.

Barnen har varit det viktigaste en bygd har haft, det allra mest värdefulla. Barndomen är också en grund i alla individers historia.

Ändå tycks barnens närvaro ofta suddas ut i historieskrivningen. Kanske ligger de bakom en del av historiens gåtor.

Barn har plockat sten i åkrarna, tagit upp potatis, suttit på flaket och hoppat av och på för varje snöpinne som skulle sättas ut längs vägen. Men inget av detta sätter spår som talar om för oss, 50 eller 150 år senare, att ett barn utfört arbetet. Därför har spår av lek fått en särställning när det gäller kulturarvet kring barn.

I Gustavsberg, i Stockholms län där jag bor på vintrarna, kryllar skogsdungarna och skogsbrynen av kojor. De små bygger riskojor, och de äldre spikar upp stegpinnar och gör plattformar i träd.

Det verkar så vanligt att tanken på att bevara gamla kojor som kulturhistoriska lämningar, inte känns viktig. Barns kojbyggen framstår som ett tidlöst fenomen.

Men är det tidlöst? När började barn bygga kojor i skogen? 1600 talets skogar var helt andra platser än nutidens. Attityden till skogen som plats har också förändrats. Barn arbetade i skogarna som getare, och plockade bär och mossor. Att vila eller vänta ut ett ösregn i en koja var ofta en del av vallpojknas och valfflickornas arbetsliv under 1700 och 1800-talen.

Barns tillvaro är beroende av hur de vuxnas tillvaro ser ut. Idag är det inte så många föräldrar som arbetar med vedeldat brödbak i flera dagar och måste ha sin ettåring sysselsatt på behörigt avstånd från eld och degar. Därför har nog få levande personer suttit i en sådan gunga som den i Älvrosgården på Skansen, och som någon gissade, har suttit i Holmstrands bagarstuga.

I landskapet kring Helgum och Graninge har jag hittat spår av barns närvaro i sopgömmor. En trehjuling, en barnsäng, rester av en barnvagn. I min trädgård har jag funnit plastpärlor, en sandlåda och små plastspadar. Lämningar efter Helgums barn och barndomar i Helgum.

Jag vet inte hur vi ska bevara kunskapen om barns tillvaro i vår tid och i förfluten tid, men det är spännande att hitta de där spåren av barns närvaro. Det som först verkar obegripligt: ett bildäck, långt inne i skogen, högt uppe i ett träd. Tills insikten kommer: barn.

Det obegripliga fästet i taket, blev dock identifierat dagen därpå, som något som använts vid varpning. Barnens möjliga närvaro under bakningen försvann åter i dunkel, men tanken var väckt. Var befann sig barnen när tunnbrödsdoften spred sig i byn? Förmodligen inte långt bort.

Adriana Aurelius

”De ofödda barnen”

Jag ska här återge delar av en artikel som jag hittat i en skrift som heter, *”Arkiv för Norr-ländsk hembygdsforskning, 1948”* Utgiven av Kulturhistoriska föreningen Murberget, Härnösand.

Det handlar om en gammal folktrodetalj som enligt författaren Levi Johansson har *”ett påtagligt frändskap med vad man i religionshistorien kallar preexistenstro. Med människans preexistens menas människosjälens tänkta tillvaro före jordelivet”*

”Preexistensen som folktrosföreteelse tyckes hos oss icke ha blivit gjord till föremål för systematiskt utforskande av våra folkminnesgranskare.”

”Av föreställningsfragment, sägner och berättelser som här påträffades, framgår tydligt att man fordom i allmänhet varit fullt övertygade om följande: Alla människor ha funnits till sedan världens början. Före inträdet i den jordiska tillvaron, dväljas de som själar någonstans i andevärlden, där de vänta på det ögonblick, då de få inträda i sinnevärlden och utföra det livsverk, vartill de äro bestämda.”

Det här är något som jag aldrig hört talas om förrän jag läste den här artikeln och som verkar ganska besynnerligt, och jag återger några av det Levi Johansson lägger fram i sin artikel.

”Det var en gång en flicka, som inte ville ha några barn. Hon tyckte, att det var så besvärligt med dylika. Hon avvisade därför alla friare, ända tills den åldern då kvinnor ej längre brukar föda. Då gifte hon sig -och fick sju barn på en enda gång. De voro så små, att man lade dem på en vanlig tallrik. Detta var de antal barn hon skulle ha, och det fick hon, sådana de nu vore. Allesammans dogo omedelbart efter födseln. De voro alldeles för små och svaga för att kunna leva. Kvinnan fick aldrig en glad dag mera i livet, ty hon plågades av samvetsförebråelser”

En annan berättelse kommer från Granninge där L. Johansson 1915 upptecknade följande.

”För endast en mansålder sedan (dvs. omkring 1850, min anteckning) fanns där på Bruket en smedshustru, som var ovanligt vacker men också allt för medveten och mån om sin skönhet. I rask följd efter giftermålet fick hon barn två gånger. De resorna tog ganska hårt på hennes utseende, varför hon satte sig i sinnet att inte göra om dem. Hon ville inte bli gammal och ful i förtid. Till den ändan tog ho en täljbila, högg medarna undan vaggan och slängde den i en skräpvrå uppe på vinden, ett magiskt preventiv, som någon gammal givit henne anvisning på. För att vara riktigt på den säkra sidan underkastade hon sig efter detta fullständig återhållsamhet sexuellt. Men då hon skulle dö, blev det annat utav. Plötsligt fick hon se fyra manliga skepnader stående framför sängen. Det var hennes ofödda barn som infunnit sig för att hålla räfst med henne, för att hon inte gjort sin plikt och låtit dem födas. Tre av dem läto jämförelsevis fort av hennes tårar och böner beveka sig till att ge henne förlåtelse, men med den fjärde satt det hårt åt. Han skulle nämligen blivit präst och fört många själar till frälsning”

AI skapad bild på kvinna som känner ånger. Ljusen är ofödda barn.

Thommy Edlund

Åka tvättbalja i Rammsjöbäcken

Benny Wiklander

Som grabb kretsade livet ganska mycket runt Rammsjöbäcken. På den här tiden tvättade man sina kläder i tvättbaljor i bäcken. Fiskade gjorde man också, men det fanns ingen fisk i bäcken sas det.

Ändå drog Sören Konradsson en stor bäckröding på metspö i bäcken nere vid Tidlon som låg längs med Julåsvägen. Den bäckrödingen hade simmat vilse sa man i byn och log. Hans Jonsson som bodde intill bäcken log inte. Han visste vad dom andra i byn inte visste.

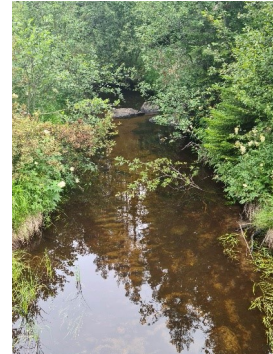
Mitt i bäcken stod ett vattenhjul och snurrade och ibland kunde det komma en barkbåt seglande, sjöfarten var god på 50-talet i bäcken. När snösmältningen kom i gång var det bra tryck i bäcken. Då åkte vi i damernas tvättbaljor utför bäcken.

Bildtext: Artikelförfattaren, en cool Benny Wiklander i baljan med Ulla Engelbertsson till höger och Katarina Arnqvist i bakgrunden

En gång på sommaren såg jag "Näcken" sitta och sola mot tvättstugeväggen. Utan fiol men med bar byst, då blev det tryck i brallorna.

Hans Jonsson och jag fiskade en del tillsammans. I Edeforsen, flera tjärnar och Hegelån är vatten vi besökte. Hans mamma Karin var nämligen bopiga på en fäbodvall i närheten av Hegelån.

Bildtext: Hegelån i nutid. Foto Beatrice Wiklander

I Rammsjöbäcken fiskade jag bara en gång med Hans. Att ifrågasätta Hans kunskande om bäckmetes ädla konst, gjorde man inte som liten parvel. Så när frågan kommer om man vill hänga på och blöta en krok, så svarade man ju givetvis ja.

- Vart ska vi, frågar jag?
- Rammsjöbäcken, svarar Hans.
- Där finns ingen fisk, säger jag?
- Jo dit vi ska finns det, säger Hans.

Det var tyst i skogen där vi gick längs bäcken mot Lill-Rammsjön. Efter ett par hundra meter stannade vi vid en stor sten. Bakom den stenen fanns ett par djupa "höljor"

- Här står dom och väntar, säger Hans.

Bäckröding efter bäckröding halade Hans Jonsson upp. Exakt hur många kom jag inte ihåg, men ett starkt minne från bäcken är det.

Numer snurrar inga vattenhjul i bäcken, Åker tvättbalja gör man nog inte heller. Huruvida Näckens sitter där utan fiol vet jag inte.

Intresset för tvättbaljan tog jag dock med mig genom min uppväxt.

Välkommen till hembygdsrörelsen!

**Vår vision är en levande hembygd öppen
för alla. Vi vill att fler ska vara med och
forma Sveriges hembygder.**

Genom att vara medlem i en
hembygdsförening stödjer
du arbetet med kulturarvet.
Verksamheten vilar på lust och
engagemang för platsens historia,
miljö och sociala liv.

Låter det intressant? Då är du
välkommen att bli medlem i
någon av våra 2 000 föreningar,
från Karesuando i norr till
Gislövs läge i söder.

Hitta din förening på www.hembygd.se

Sveriges
hembygdsförbund

